

Bij opvoedingsondersteuning komt meestal de moeder in het vizier van de hulpverlening. De afgelopen jaren is de rol van vaders echter belangrijker gebleken dan gedacht, zeker in de relatie tot de zonen. Zowel orthopedagoog Jo Voets als systeemtherapeut Bruno Hillewaere breken een lans voor de opwaardering van de rol van de vader in de opvoedingsondersteuning.

Opvoeden in de eenentwintigste eeuw heeft een problematische kant. Het welzijn van kinderen lijdt onder het heersende werkmodel dat de menselijke behoefte aan langdurig contact fruikt. De westerse ouder is vooreerst een flexibele werknemer, pas in tweede instantie een verantwoordelijke ouder. De Britse psychiater Theodore Dalrymple wees nog niet zo lang geleden op de ontwrichting van relationele en maatschappelijke banden. De gebroken en vaderloze gezinnen die zo kenmerkend zijn voor onze tijd wreken zich volgens Dalrymple op de kinderen die vaak voor eenzelfde relatiemodel en levensstijl kiezen. Een roulerende rekening heet dat.

Mama steunt, papa stuurt

De afgelopen decennia is de belangrijke rol van de vader bij opvoeding en opvoedingsondersteuning nadrukkelijker op de voorgrond getreden. "Vader en moeder hebben hun specifieke, gendergebonden vaardigheden die van belang zijn bij de ontwikkeling van de kinderen," zegt Jo Voets, die in Centrum Bethanië in Genk werkt met jongeren met ernstige gedragsproblemen. De orthopedagoog is ook één van de grondleggers van de Opvoedingswinkel in Genk en werkte onder andere het succesvolle opvoedingskoffertje 'Hink-Stap-Sprong' uit. Dat is een plastic koffer met dertien eenvoudige boekjes over opvoeden voor kansarme ouders. "Vader en moeder zijn qua belangrijkheid voor het kind complementair. Van moeders kant gaat het om steun, maar die steun heeft geen effect zonder vaderlijke sturing." De vader is, met andere woorden, als het beleg op de boterham. Voets: "Dit is één van de redenen waarom meer kinderen met gedragsproblemen uit eenoudergezinnen komen. De alleenstaande ouder, in de praktijk

Ouder ben je nooit alleen

meestal de moeder, moet de opvoedingstaak vaak dragen onder moeilijke omstandigheden. Ze heeft het vooral lastig om haar sturende taak uit te oefenen. Ouderlijke sturing blijkt cruciaal in het opvoedingsproces en blijktbaar zijn vaders hierbij noodzakelijk. De ouder die het alleen rooit, moet tegelijkertijd sturen en steunen. Dit is niet zo makkelijk verzoenbaar. Sturing gaat uiteraard over gezag,

als jongens genoeg optrekken met jongens, een prachtig mannelijk oefenterrein met thema's als rivaliteit, vertrouwen, kracht, bindingen, conflicten. En voor de meisjes? Hetzelfde."

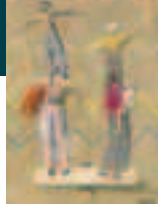
Afwezige vaders

Hoe belangrijk vaders bij de opvoeding van jongens zijn – het identificatieproces bij meisjes verloopt anders – blijkt uit de

Opvoedings- ondersteuning voor vaders

niet over macht. Steun zonder sturing werkt niet en leidt tot verwende kinderen. Er zijn grenzen nodig. Normaal schommelt het aantal kinderen met gedragsproblemen tussen 15 en 20%. Bij alleenstaande moeders, zeker in de periode direct na de scheiding, loopt dit op tot 37%. Ook op scholen zien we die tendens. Het vervrouwelijken van het leerkrachtenkorps dreigt de sturing te devalueren. Kinderen hebben voor hun ontwikkeling de volledige set van opvoedingsvaardigheden nodig: sturen, positieve ondersteuning en stimuleren. Dit is gendergebonden." Betekent dit een pedagogisch risico voor homo-ouders of voor eenoudergezinnen? Jo Voets: "Nee, op voorwaarde dat ze zich kunnen organiseren om alle vaardigheden in het collectieve opvoedingsarsenaal op te nemen. De betrokkenheid van een peter, huisvriend(in) of van grootouders kan complementair ingezet worden. Als we het dan toch over mannelijke of vrouwelijke energie hebben: het is een ware rijkdom

naakte cijfers. Van de adolescente jongens die in de jeugdzorg belanden, komt voor 60 tot 80% uit gezinnen waar vader niet of nauwelijks nog in beeld is. Het contact tussen vader en zoon is verschaald. "We zien dat adolescenten of jongvolwassenen die voor keuzes staan, geen knopen durven doorhakken. Net alsof ze achterom blijven kijken in de hoop dat er vaderlijke sturing en rugdekking opdaagt. Ze lopen vast op school of werk, en krijgen relationele problemen. Bij de behandeling van die jongeren proberen we dan ook steeds de vader te betrekken en opnieuw het contact op te bouwen. Zelfs als het slechts telefonisch of eenmalig blijft, het belang is enorm." Ook de rol van de grootouders, vooral de grootvader, wordt in de opvoedingsondersteuning onderschat. "Vaak merken we een overdracht van de grootvader via de vader naar de kleinzoon. Zeker bij afwezigheid van de vader kan de grootvader een niet te onderschatten rol spelen. Momenteel wordt de grootvader te weinig

betrokken bij de hulpverlening." De hele familiekring kan, over de generaties heen, een belangrijke rol spelen bij de behandeling van jongeren. "Het keerpunt voor een veertienjarige jongen die bij ons verbleef was de plotse dood van zijn vader. Zes maanden later pleegde hij zijn eerste inbraak. Enkele weken daarna reed hij de auto van zijn moeder in de vernieling. We hebben samen met de zoon en de brede familiekring die problemen besproken. De ouders van de vader kregen op dat moment een sterke sturende kracht en konden de lege plaats van de vader opvullen. De zoon werd ingesloten, omringd door een sturend, maar ook affectief veld. Zo'n therapie onthult verbanden, geeft meer inzicht, begrip en mildheid, maar zorgt ook voor daadkracht en straf als duidelijk antwoord op een misstap."

Familietherapie op maat

Feit: in het wetenschappelijke onderzoek is de rol van de vader altijd wat onderbelicht geweest. Systeemtherapeut *Bruno Hillewaere* werkt als familietherapeut bij gezinnen met adolescenten en geeft les aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB). "Tegenwoordig weten we al heel wat meer over de ouderrollen. Over de rol van de moeder voor het kind als 'veilig thuis kunnen komen', en die van de vader als 'veilig in de wereld kunnen stappen'. Vader is belangrijk voor de ontwikkeling en de exploratie van de wereld. Een veilige exploratie weliswaar, die gericht is op de buitenwereld. In de hulpverlening proberen we daar steeds meer rekening mee te houden. We betrekken de vader op een andere manier dan de moeder. De taal van de moeder is emotioneler en gaat over uitpraten, dat blijkt bijvoorbeeld sterk uit speltherapie waarbij bijna altijd de moeders het kind begeleiden. De vader heeft meer de houding van 'wat kunnen we doen voor mijn kind'. We moeten dus wellicht een andere taal vinden om de vaders te bereiken. Meer doel- en actiegericht. Vergeet niet dat therapie voor kinderen ook kansen biedt voor de emotionele ontwikkeling van de vader." Veel vaders, zo ondervindt Bruno Hillewaere, tonen een grote bereidheid tot zorg, maar maatschappelijk is dit niet altijd mogelijk. "De moeder vervult nog steeds het grootste takenpakket, maar de perceptie van gelijkheid in het gezin wordt belangrijker."

De systeemtherapeut stelt vast dat de vaderrol verschilt, afhankelijk van de sociale klasse van de man. "Vaders aan de top

in het bedrijfsleven zijn iets meer uit huis, in de lagere sociale klasse zijn vaders meer gericht op gezamenlijke actie met de kinderen." De vaderrol heeft de afgelopen decennia een serieuze transformatie ondergaan. Van de kostwinner, leider en drager van het morele gezag tot een nieuw ideaal van zorgende vader. Een beeld dat nog niet maatschappelijk verankerd is en soms moeilijk invulbaar is. Dit komt mede door het grote aantal echtscheidingen en de bijna automatische toewijzing van de kinderen aan de moeder. "Toch zie ik de huidige vaderrol niet in een crisis," zegt Bruno Hillewaere. "Ik zie het meer als een uitdaging. Vaders zoeken naar een nieuwe invulling van hun rol. Ze moeten vader zijn, maar tegelijk blijken vrouwen opnieuw een man te waarderen die 'mannelijk' is. In gescheiden gezinnen bevindt de vader zich vaak wel in een crisis. Sommige vaders worden helemaal buitenspel gezet.

Anderen hebben het moeilijk als ze wat verder van hun kinderen staan om te weten wat ze nog kunnen doen. Zij kunnen alle hulp gebruiken."

Ouders ondersteunen bij de opvoeding van hun kinderen betekent dat je de interacties tussen man en vrouw onderzoekt, als ook de kwaliteit van hun relatie. "Die blijkt enorm belangrijk," zegt Hillewaere. "Niet zozeer de reële verdeling van taken in het gezin speelt een rol, van groter belang is het of het koppel 'vindt' dat de taken gelijkwaardig verdeeld zijn. Op dat vlak zitten we in een tijd met mogelijkheden, maar ook met potentiële moeilijkheden." Vraag is of hedendaagse vaders en moeders moeten geholpen worden om hun rol in het gezin correct in te schatten? "De meeste mannen hebben het met de moedermelk meegekregen, maar het

valt op dat moeders bij problemen sneller in therapie gaan dan vaders." Ook vaders uit gescheiden gezinnen zetten zelden de stap naar de hulpverlening om in het reine te komen met hun nieuwe rol. "Hulp wordt gezien als een teken van zwakte in plaats van een teken van overleg. Vaders willen

vaak hulp zoeken voor hun kinderen, maar geven niet zo snel toe dat ze zelf hulp nodig hebben. Ik merk wel een tendens om scheidingen ook meer psychologisch te begeleiden." In zijn therapieën doet Bruno Hillewaere beroep op het genogram, de familiestamboom. "Het is belangrijk om te weten hoe de vader en de moeder tegenover hun ouders en opvoeding stonden. Welke elementen werden er transgeneratieel doorgegeven? Kunnen de ouders zich verplaatsen in de gevoelens van hun partner en kinderen? We kijken niet alleen naar de roulerende rekeningen, maar vooral naar de mogelijkheden. Zelfs in een problematische gezinscontext geven ouders positieve dingen mee, zoals creativiteit of houvast."

tekst | Peter Dupont